

ALEX AZKUE. Poemak

Lur editoriala. Ustela saila.

Inprimaketa: Itxaropena, S. A. - Zarautz.

Zabalkundea: Hordago. Donostia, 1981.

(19,5 x 11 zm., 74 orr.)

Txoko hertsu batean arnasa hartzen jarraitzen baldin badugu, denborarekin arnasa beraren aire pozoitua irentsiatzeko beharra dugu. Horregatik, haize berritzea nahitaezkoa dugu bizia iraunarazteko. Haregatik, literaturak, berrikuntzak behar baditu, honen barnean poesiaren alorrak eten gabeko jorrocketak gidaturik eman beharrezkoak ditu berari dagozkion urratsak. Zer esanik ere ez liburu batek, edozein liburuk, irakurgarria behar duela izan.

Laugarren apalean

artozko usoak,

irria janaz okina,

poema osatu du herbesteko zeri batek.

Amodioa latza da, askan etzanik, iloben aurrean,

ohea erre dioten ijituarentzat.

Gurdi zaharretan zenbat ilundura

ezkutatu ohi den kandelen atzean!

eta ipuiak haizeak eramaten ditu

suaren inguruan,

ijitoen ohe nigartira.

Holako zati batek eragiten duen zirrara aski da liburu baten mamian dastatzen hasteko.

Hala ere, batzuontzat hori ere ezta aski. Une bateko itxurak ez dute liburu oso bat betetzen. Baina beste munduko mezurik ere ez zaie eskatu behar liburueri. Egileak berak ere beti ez du betetzen gogozkoena. Poesian bestelakorik ere bada.

Euskarazko poesiak hurbildik jarraitzea guztatzen zait. Haueri buruzko aburuak ere maizago eman behar nituzke, eta emango nituzke nere buruagan jartzen ditudan bi eragozpenegatik ez balitz. Batetik etzait gogoko inor mintzerik eta bestetik gazte berriek dakarten mezua behar bezala ez ulertzeko arriskuagatik.

Poesia berez da beste edozein jenero baino aldakorragoa eta belaunaldi bakoitzak berekin dakar era berria. Inoiz, bat baino gehiago ere bai. Poesiak, artea den aldetik, eztu mugarik; sor-ketara begira egon beharra du beti. Era berrituz, naiz gaiez edo naiz formaz.

Azken boladan argitaratu diren liburuetatik, hots handiz, izen asko erabili dira; baina, egia esan, gehienak eskuetatik erori zaizkit. Behar bada, bata bestearen ondorean hobetuak, elkarren ekarmenez onduak, baina berezitasunik guti eta aspergarriak Hala iduri zaizkit, eta poesia berriaz ari naiz, saritutakoetarik zenbait zaku berean sartuaz. Aitorpen honekin gehien sentitzen duena ni neu naiz, jenero hau hain atsegingarri zaidanez.

Azalpen hau beharrezko iduritu zait gaur nakarren liburu berriaren eritzia ematen hasi aurretik.

Zorionez, gehiengoan topiko aspergarri eta erabiliak gastatzera datozenetatik nabarmenak dira Alex Azkueren *Poemak*.

Poeta gazte berriaren liburuak *Poemak* du izenburutzat, Us-tela sailak oraintsu argitaratua da Koldo Izagirreraren sarrerazko hitzekin. Hitz laburrak eta interesgarriak, integrista xamarra iduritu bazait ere. Integrismoak ez baitu ez adinik, ez kolorerik, baina bai desesperantzaren trajikotasuna. Gure herriaren tipitasunean, ordua bai dugu konturatzeko talde batzuen presupues-toetan ezinezkoa dela herri osoaren etorkizuna hipotekatzea. Zentzuzkoa baita indarrak neurtzea ere. Hala ere, ongi dio: kultur galera, irabazpenik eza dela.

Bestalde, esan beharra dago, gure literaturan ez dagoela mando hilik. Izatekotan ere, gizarteak berez izaten dituen gora-beherak eta krisialdiak baizik. Gehiago edo gutiago, gizarte egoeraren aldaketak berez dakarten sorketarako krisiak. Behar bada, berrikuntza baten aurrez aurre gaudelako. Baina arbaso-egandiko ardatz nagusiak bere biran inguratzen gaitu. Honen agiria, Alex Azkueren poemagintza bera dugu. Lehenago alorrak landu ez balira, orain ez genuen holako agerpenik.

*Gizabanakak ezkerraldera begiratzean
elurtez nabarra ikusten du,
eskubialdera begiratzean,
uda udazken bihurtzen zaio,
erdialdera begiratzean,
dena zuri ikusten du
eta ni,
itsutua nago.*

Alexi esango nioke, ez izutzeko bakardadeaz. Bere egunoroko lagun bakarrak esaten dionean: askatasuna ere berriz aurkitu behar duela, lurpean edo lurgainean, ez dezala ikus dena zuri edo dena beltz. Bizitza berak arrosa kolorerik ere badu eta bere nektarra xurgatuz ezti itzul daiteke.

Mundu bakarti honetan, bakartasunaren lagun izaten bukatuko duela somatzen du Alex Azkuek. Eta, fenomeno hori poetak bere baitan duena da. Ez izan kezkarik, poetarentzat ez baita bakardadea bezalako lagunik. Alexek, maite dituen poeteri begiratzea besterik ez du. Guziak aurkitu ziren bakardadean. Humanistik handienak izanarren, herriak eta gizonak beste inork ez haina maitatuarren, bakardadera kondenatuak daude egiazko poetak, berengan mezu berririk baldin badute. Ez dio inporta mezuaren eragina norainokoa den; poetaren emaitza neurkaitza denez. Nabarmenena eta garrantzitsuena, tipi naiz handi, emaitza soila denez.

Alex Azkueren *Poemak* deritzan liburu hontan, hizkuntzazko irudi berriak datoz, erarik txanbelinenean oso ongi ekarriak. Harrigarria da, poesiak beharrezko duen hizkuntzazko azal hori, gazte berri batek, hain ongi eramatea. Gure poesiaren iturriarik

gardenetatik jaso duen doaian bat dela esango nuke. Erabiltzen dituen zenbait klixetatik nabari da irakurria dena.

Hamalagarren orrialdean errefrau gisako esaldiak eta hamazortzigarrenean bere eskubideaz jabetza ausart eramana da. Egun triste batez Gotzoni eskainiak, 27. orrialdetik 38. era doazenak, bereziki azken laukikoak, liburuko onenetakoak dira.

Gure herriko poeta guziek bezala sufritzen du Alexek. Hemen, tipiak garenez, gure herrianganako maitasuna dutenek, sufritu beharra dute.

*Gure hartza sakona dugu, luzea,
kolore dotorez jantzi zuten unibertsoaren urteburuan,
gu, aldiz, hezetasunez jantzi gaitu.
lur emankor bihurtu gintuen lege zaharren aurrean,
haurrek kikak haziak dauzkatenean,
hondamendia dator gugana,
lur lehor eta antzu bihurtuko gaitu,
lurra asekaitez egingen da,
gure hatsek jabeak galduko dituzte.*

Zu hutsa zatzaizkigu.

Berrogeta seigarren orrialdekoa irakurtzeaz, askok egin genezake poetarekin burua bat eta itsu gaudela aitortu. Baina, humanismoaren goimailak hartzen ditu berrogeta hamabigarrenean.

Ez dut uste Alex Baltasar Gracián-en *El Criticón*-eko «Crisis» aldiak irakurri dituenik, baina honek bezain ongi ikasi du erdi etsipendurik dagoenaren humanismo suharra kontraesanen bidez agertzen.

Zentzugabekoaren eraz, absurduko literatur mota ere ongi erabiltzen daki, 55. orrialdetik aurrera, baina bereziki 63.etik 67.era.

Poemak deritzan liburu hau, bestalde, marrazki adierazko-
rez ongi jantzia dator. Ez dakit nork eginak diren dibujook, bai-
na ez nintzake harrituko poeta berarenak balira, zeren hain
egoki bai datoz liburuaren orrialdeetan poesiari itsatsiz.

Ez dakit nor denik ere Alex Azkue. Ezezaguna zait, poemotatik aparte. Liburuan agertzen duen gogoia eta bere izenak soilik ezagutzen ditut. Eta ez dut madarikatzerik —hitz jokoetan eroriko banaiz ere— berak azken gutunean izenik ez dakien ezezaguna madarikatzen duen bezala, ez. Besterik esango nuke, poesia gardena maite duten euskaldunek irakur dezaten bere liburu hau. Eta, egileari gomendiorik ematekotan, jarrai dezala etsipenik onartu gabe, bere egoskortasun eta kemenak, zentzurik onenean, irauten duen artean itxaropen barri bat pizten delako euskaldunon Parnasoan. Krisia eta larrimina berriz, berezkoak ditu poeta sortzaileak, eta bere oinazea kulturaren osasungarri izaten da.

*Mundua katea da,
katearen anaia hertsia.
Altzairuak oldartzea alferrik da
lurra jango bagaitu.
Eta lurra nor jango duen
arbasoek lekiteke;
arbasoek damnatu gaituzte
eta gu bekatarien seme alabak besterik ez gara,
ez dugu asekortasuna ezagutzen,
goseak ez gaitu asetzen,
eta ahoak ez zaizkigu itxitzen.*

*Gure asaben urratsak azkarragoak balira
gu ez ginamateke.*

JUAN SAN MARTIN